

Počátky Církve československé (husitské) v Táboře

Jitka Vandrovcová, Lenka Vandrovcová

Vznik Církve československé je spojen s reformními snahami českých římskokatolických kněží. Římskokatolická církev byla v období Rakousko-uherské monarchie vnímána jako jeden z nástrojů prosazování vládnoucí moci a protičeské politiky. Církvi byly vytýkány některé postoje během 1. světové války, zejména svěcení zbraní. Sama církev setrvávající v podobě jakou jí dal Tridentický koncil v 16. století, zůstávala konzervativní, nesnažila se přizpůsobit moderní době. Koncem 19. století se v západní Evropě začalo rozvíjet moderní reformní hnutí zvané katolický modernismus. V Čechách vzniklo v roce 1895 sdružení Katolická moderna, ke které se hlásil i sochař František Bílek. Papež Pius X. odsoudil v roce 1907 modernismus a zakázal ho jako heretické učení. Následkem papežova rozhodnutí skončilo své působení i sdružení Česká moderna. Přesto se reformní myšlenky mezi českými kněžími nadále udržovaly.

Již v listopadu 1918 byla vytvořena Jednota katolického duchovenstva (kněžská stavovská organizace), která ve svém svolání, zformulovaném knězem Jindřichem Šimonem Baarem a dalšími, navrhovala provádět liturgii v národním (českém) jazyce. Svolání, respektive program Obnova katolické církve v Československu, obsahující devět bodů však papež Benedikt XV. odmítl. Program obsahoval kromě vedení liturgie v národním jazyce, ustavení zvláštního patriarátu v Praze (autonomie československé katolické církve), upravení praxe katolické církve k pohřbu žehem, dobrovolný celibát, úpravu církevní samosprávy atd. Papež povolil pouze čtení epištoly a evangelia v češtině. Protikatolické nálady na území republiky vedly k napadání kněžích během náboženských obřadů, vyloučení kléru z veřejné dopravy davem spolucestujících, stržení Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí v Praze v listopadu 1918.

Z Jednoty katolického duchovenstva se oddělilo na jaře 1919 křídlo radikálně orientovaných kněží, kteří utvořili frakci s názvem Ohnisko, ale již v září téhož roku většina členů přešla do Klubu reformních kněží v čele s Karlem Farským (1880–1927, kněz, doktor teologie, profesor náboženství). Klub reformních kněží byl ustaven v Národním domě na Smíchově 15. 9. 1919.

Reformní snahy Jednoty katolického duchovenstva utlumil nástup nového pražského arcibiskupa Františka Kordače (16. 9. 1919), který zastával ultrakonzervativní stanoviska a odmítal jakoukoliv reformu. Jednota katolického duchovenstva pod vlivem Kordače slevovala ze svých požadavků, až v podstatě pozbyla její existence smyslu. Právě Kordačovo neústupné stanovisko vedlo čím dále více reformních kněží k myšlence na vytvoření samostatné církve. Předzvěstí jejího ustavení se staly Vánoce v roce 1919, kdy reformně smýšlející kněží sloužili vánoční mši v českém jazyce podle I. dílu Českého misálu, který připravili Karel Farský a Xaver Dvořák. Sám Farský odsloužil vánoční bohoslužbu v kostele sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí v Praze, který se stal centrem nově vznikající církve. Vedení bohoslužby v českém jazyce se setkalo s velkým nadšením věřících.

Na 8. ledna 1920 svolal Klub reformních kněží schůzi do Národního domu na Smíchově. Přítomných 215 členů Klubu v odpoledních hodinách hlasovalo o osamostatnění Československé církve: pro 140, proti 66 a 5 se zdrželo hlasování. Pro všechny byl výsledek

překvapením, neboť průběh jednání rozhodně nesvědčil o vytvoření nové církve. V průběhu jednání zaznívaly spíše hlasy proti tomuto rozhodnutí. Hlasování bylo platné, čímž vešla v život nová církev. Název Církev československá byl přijat pod vlivem vojenského kaplana Albína Krásny ze Slovenska, který utvrdil Klub reformních kněží na jejich listopadové schůzi, že i Slovensko je připraveno na církevní reformu.

Již 11. ledna 1920 byl vznik nové církve vyhlášen provoláním „Národu československému“. Československý stát uznal Církev československou 15. 9. 1920. V začátcích se nová církev potýkala s katolíky kvůli zabírání katolických kostelů pro své bohoslužby, čehož byly svědkem i nedaleké Chotoviny. Církev československá se rozešla s katolickou církví a pro své směřování hledala inspiraci u jiných křesťanských církví, kterou našla u pravoslavné církve. Ovšem orientace na pravoslavnou církev postavila členy znovu před rozkol mezi zastánce tzv. svobodně křesťanského směru s reformními kořeny a zastánce ryze pravoslavného směřování. V roce 1921 vybrala Církev československá tři kandidáty na biskupy, ale srbská pravoslavná církev vysvětila jen jednoho z nich. Matěj Pavlík přijal při biskupském svěcení jméno Gorazd. Právě Pavlík byl zastáncem pravoslavného směřování nové církve. Nakonec převážil svobodně křesťanský směr prosazovaný Karlem Farským, který se stal v roce 1924 patriarchou Církve československé. Téhož roku byla dotvořena síť diecézí v českých zemích a zároveň se odštěpila skupina kněžíh kolem biskupa Gorazda, která ve spolupráci se srbskou pravoslavnou církví začala budovat pravoslavnou církevní organizaci na území Československé republiky.

Po smrti Karla Farského v roce 1927 byl zvolen patriarchou Gustav Adolf Procházka, které předtím působil jako biskup východočeské diecéze. Církev se rozrůstala, počet věřících dosáhl v roce 1930 na 780 000 osob. Po celé republice existovalo 260 náboženských obcí, které koncem 30. let využívaly již 157 nových sborů, např. Sbor božích bojovníků v Táboře, Husův sbor v Chotovinách (projekt Otakar Weinzettl – modlitebna se zvonicí, farní dům a společenský objekt, 1924), Husův sbor v Českých Budějovicích (projekt Václav Šašek, výzdoba interiéru František Bílek, 1924) ad.

V období tzv. druhé republiky přišla ČČS o 37 náboženských obcí a přibližně 45 000 věřících, které zůstaly na zabraných územích pohraničí českých zemí, Slovenska a Podkarpatské Rusi. Duchovní opustili své obce, rozpuštěny byly i rady starších. Po vzniku Slovenského státu byla 5. dubna 1939 ČČS zrušena a její činnost zakázána. V Protektorátu Čechy a Morava došlo k přejmenování Církve československé na Církev českomoravskou. Protektorátní správa odmítla volbu nového patriarchy za zemřelého Gustava Procházku, čímž zasáhla do autonomie církve. Duchovní i věřící Církve českomoravské se aktivně zapojili do odbojové činnosti doma i v zahraničí. Po válce mohla církev znovu naplno obnovit svou činnost. V některých městech a obcích získala pro své bohoslužby natrvalo židovské synagogy, např. Třebíč, Prostějov, Doudleby nad Orlicí, Nový Bydžov, Kdyně, Milevsko ad. Od roku 1947 působily v ČČS v duchovenské službě i ženy. V roce 1950 se k Církvi československé hlásilo téměř 950 000 osob v republice, což činilo skoro 11 % populace, poté již počty věřících klesaly. V roce 1971 doplnila církev na svém VI. řádném sněmu název o „husitská“, čímž dala najevo, že vychází z tradice české reformace. Vliv ČČS na Slovensku a Podkarpatské Rusi se v podstatě omezoval je na Čechy tam žijící. Na území České republiky působí 300 církevních

obcí v pěti diecézích (pražská, brněnská, královéhradecká, olomoucká a plzeňská), na Slovensku pak čtyři obce v jedné bratislavské diecézi.

Nejnižší články této církve představují náboženské obce v čele s radou starších a duchovními. V České republice pak existuje pět diecézí – Praha, Plzeň, Hradec Králové, Brno a Olomouc – a jedna na Slovensku v Bratislavě. V čele diecéze stojí diecézní rada a biskup. Nejvyšším článkem CČSH je ústřední rada tvořená biskupy a volenými laiky v paritním zastoupení, v čele ústřední rady stojí patriarcha.¹

Zdroje: wikipedie – heslo Církev československá husitská; 90 let Církve československé husitské (sborník), Praha 2010; Církev československá husitská 1920–2020 nahlédnutí do dějin a kulturních aktivit během její staleté cesty, Sborník přednášek k 100. výročí CČSH, Praha 2020; webové stránky Církve československé husitské <https://www.ccsch.cz/>

Počátky CČS v Táboře (1920–1939)

Dějiny Československé církve v Táboře se začaly psát v neděli 18. 7. 1920, kdy celebroid první čs. mši v Táboře na tehdejší náměstí Republiky (dnes Žižkovo) dr. František Farský. Na 400 účastníků vyzvedlo odhlášku z římskokatolické církve a přihlásilo se k CČS. Dne 22. 7. 1920 se uskutečnila na Střelnici schůze stoupenců nově vznikající církve a došlo ke zvolení přípravného výboru sestávajícího ze stoupenců různých politických stran. Členy přípravného výboru byli: předseda Petr Gajdík, jednatel Jan Šíma ad. Značný příklon obyvatel Tábora a jeho okolí k nově ustavené národní církvi byl způsoben jednak tím, že čs. církve vedla své bohoslužby a liturgii česky, jednak navázala na husitskou tradici, která byla v Táboře již silně zakořeněna od konce 19. století.²

Tabulka: proměna víry v Táboře 1910–1930³

rok	římso-katolická	ČSC	pravoslavná	Českobratrská evang. Jednota českobratrská	židovská	bez vyznání
1910	11 408 95,66%	–	–	52 0,44%	425 3,56%	–
1921	7 242 57,66%	3 070 24,44%	19 0,15%	303 2,41%	345 2,75%	1 573 12,52%
1930	7 898 55,42%	2 995 21,02%	920 6,46%	480 3,37%	311 2,18%	1 634 11,47%

¹ <https://www.ccsch.cz/view.php?id=338>

² Státní okresní archiv (dále SOKA) Tábor, fond Archiv města (dále AM) Tábor, inv. č. 1315, karton 313; Květa KOŘALCOVÁ, *Společenské působení církvi v Táboře v letech 1918–1938*, In: Tábořský archiv 8, Tábor 1997–1998, s. 235–249, zde s. 235; dobový tisk.

³ K. KOŘALCOVÁ, *Společenské působení církvi v Táboře*, s. 235; Květa KOŘALCOVÁ, *Změny náboženských poměrů v Táboře a okolí po vzniku Československé republiky*, In: Tábořský archiv 7, Tábor 1995–1996, s. 233–248, zde s. 236.

Už v srpnu 1920 zažádala nově vznikající náboženská obec ČSC v Táboře o přidělení někdejšího klášterního kostel Narození Panny Marie na Masarykově náměstí (dnes Mikuláše z Husi), který byl po zřízení reálného gymnázia (1862) využíván jako školní kaple. Propůjčení kostela ČSC schválila tábořská městská rada 13. 8. 1920 i přes odpor tábořského děkanství. Klíče od kostela předal starosta Josef Šáda představenstvu přípravného výboru CČS 21. 8. 1920. Hned druhý den se v kostele nejprve odehrála první svatba a od 9 hodin první čs. mše. Sňatek dle čs. rytu provedl farář Emil Dlouhý-Pokorný z Prahy. Do svazku manželského vstoupili Josef Kadlec (15. 1. 1891 Čelkovice 27), legionář 6. hanáckého pluku, a Antonie Fořtová (1. 7. 1898 Čelkovice 37). První křtiny odbila ČSC v kostele před bohoslužbou 29. 8. 1920.⁴

Ustavující valná hromada náboženské obce ČSC se sešla 28. 9. 1920. Během ní bylo vytvořeno pět odborů (pěvecký⁵, agitační, školský, chudinský a chrámový) a došlo k volbě osmičlenné rady starších: předseda Petr Gajdík (v září 1921 se odstěhoval, nahradil ho Václav Josef Vacka, který funkci složil v září 1922, nahrazen Josefem Tutterem)⁶; místopředsedkyně Marie Šířpová; jednatel Alois Šarm (v průběhu r. 1921 ho nahradil Karel Chyška, strážník); pokladník František Solnička; členové Karel Kostlivý, Vlastimil Ninger, Marie Šířchová a Anna Mrkvičková.⁷ Rada starších, výkonný orgán CČS, se scházela v Monaku (Školní náměstí 213), hostinci bratra Adolfa Vodňanského, nebo u Komety (Budějovická 692), hostinci bratra Františka Lutovského, případně v Přehořovské pivnici (Tržní náměstí 346). Funkční období dvanáctičlenné rady starších trvalo 6 let, každé dva roky se obměnila 1/3 osazenstva, volební právo měli všichni plnoletí členové církve. V případě, že některý z členů zemřel či rezignoval, byl za něj kooptován jiný. V radě starších zasedal jako 13. člen duchovní správce.

V počátečním období se bohoslužby konaly sporadicky, pouze tehdy, když se podařilo získat některého z pražských farářů. I přesto se příslušníci církve dle rozhodnutí rady starších pravidelně scházeli každou neděli a o svátcích v 10 hodin. Zpívali duchovní písně a vždy některý z přítomných přečetl část Husovy Postily. Na konci roku 1920 v Táboře nastoupil farář Jan Diviš, který dostával měsíčně plat 1 000 K a k tomu roční příspěvek na byt 800 K. S manželkou Josefou bydlel ve 3. patře domu č. p. 14 na náměstí Republiky (dnes Žižkovo), kde sídlila i kancelář čs. církve. Než se stal čs. knězem, byl římskokatolickým knězem. Divišova „instalace“ na místo duchovního CČS proběhla 28. 11. 1920 v 8:30 v chrámu Matky Boží na Masarykově náměstí (dnes Mikuláše z Husi). Naneštěstí se už na jaře 1921 objevily rozpory mezi radou starších a farářem Divišem kvůli financím (vybíral peníze za náboženské

⁴ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1315, karton 313, fol. 267; *České bohoslužby církve československé*, Tábor, roč. 54, č. 33, 20. 8. 1920, s. 3; *Československé bohoslužby v klášterním kostele*, Tábor, roč. 54, č. 34, 27. 8. 1920, s. 3; *Z církve československé v Táboře*, Tábor, roč. 54, č. 35, 3. 9. 1920, s. 3; *Z církve českoslo.*, Český jih, roč. 48, č. 36, 4. 9. 1920, s. 2.

⁵ Pěvecký kroužek CČS (Karel Kostlivý, Josef Tutter) žádal na konci roku 1921 městskou radu o propůjčení jedné místnosti s klavírem či harmoniem v hudební škole, kde by mohli cvičit jednou týdně od 19 do 21 hodin, protože cvičení v kostele v zimních měsících při varhanách pro zimu bylo velmi obtížné. Od roku 1922 měl pěvecký kroužek CČS k dispozici učebnu č. 10. Měsíčně musel za používání hudebního nástroje platit 2 Kč a hradit z vlastního otop a světlo. Srov. SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1316, karton 314, fol. 65.

⁶ Martin JINDRA – Marcel SLADKOWSKI (eds.), *Bibliografický slovník Církve československé husitské*, Praha 2020, s. 136.

⁷ SOKA Tábor, AM Tábor, inv. č. 1316, karton 314, fol. 58–80; SOKA Tábor, fond Okresní úřad (dále OÚ) Tábor, inv. č. 1787, karton 570, fol. 549, 590.

úkony a přijímal dobrovolné dary, o nichž nevedl žádné záznamy), ale i jeho duchovní práci jak při mších tak při výuce dětí. Napjaté vztahy ve vedení CČS vyvolali svolání mimořádné valné hromady 14. 11. 1921 v Přehořovské pivnici (Tržní náměstí 346), při níž byl farář Jan Diviš odvolán ze své funkce k 1. 2. 1922. S touto situací ale nesouhlasilo opoziční křídlo, které svolalo schůzi na Střelnici 20. 11. 1921. Uklidnit situaci mezi dvěma zneprátenými tábory uvnitř mladé CČS v Táboře přijel řešit v prosinci 1921 Karel Farský. Za jeho přítomnosti byla na valné hromadě 19. 12. 1921 zvolena nová rada starších, protože stará rada rezignovala. Novou radu starších tvořili: předseda Martin Maleček, úředník berní správy; Tomáš Slabý, uzenář; místopředseda Tomáš Žofka, oficiál st. drah; pokladník Václav Vůjtěch, sklepmistr; místotajemník Bedřich Kotaška, mechanik; Emanuel Vobruba, válečný poškozenec; František Loužecký, hospodářský správce v. v.; tajemník Jan Vondráček, poštovní zřízenec; Josef Novotný, truhlář; Jan Drie, pomocný dělník-bednář; místopokladník Jan Šilhan, pomocný truhlář; Karel Zpěvák, zámečník. Tato nová rada starších neuznala Karla Farského za biskupa, přihlásila se k podřízenosti biskupa Matěje Pavlíka Gorazda. Tato „opoziční“ rada starších dala základ tábořské náboženské obci pravoslavné církvi. K předání kostela s celým inventářem, úředního razítka, knih, archivu a peněžní hotovosti z roku „staré“ rady starších (předseda Josef Tutter) do rukou nově zvolené rady starších (předseda Martin Maleček) nedošlo, protože proti volbě byly podány námitky. Prosincová valná hromada řešení krize nakonec nepřinesla, protože nová rada starších nebyla schválena, tudíž výkonná moc i veškerý majetek CČS zůstal v rukou „staré“ rady starších.⁸

Ve městě tak paralelně vedle sebe existovali dvě náboženské obce CČS. Skupina kolem „staré“ rady starších uznala za svého faráře Aloise Janeše, který zde působil v první polovině roku 1922, než byl zvolen farářem v Praze u sv. Mikuláše. Druhá skupina kolem „nové“ rady starších podporující směřování CČS směrem k srbské pravoslavné církvi, uznávala jako svého duchovního správce faráře Jana Divíše, který byl od prosince 1921 v disciplinárním řízení, které s ním vedla diecézní rada. Ta potvrdila jeho odvolání k 1. 2. 1922. Z toho důvodu byly faráři Divišovi zabaveny matriční knihy, do nichž velice sporadicky zaznamenával církevní úkony, které provedl během svého působení v Táboře. Dokonce mu hrozily dvě pořádkové pokuty v hodnotě dvakrát 500 Kč. Ty mu byly odpuštěny, protože jako farář úředně (zákonem) neuznané náboženské obce neměl povinnost vést matriky.⁹ Z Tábora odešel dělat duchovního správce do Kroměříže. Od poloviny roku 1922 se zatímním duchovním správcem v Táboře stal Arnošt Kolář. Opoziční skupina si k bohoslužbám zvala faráře Preclíka z Prahy.¹⁰

Táborská náboženská obec CČS od svého založení usilovalo o úřední schválení. Aby toho dosáhla, musela mít k dispozici modlitebnu (kostel Narození Panny Marie), duchovního správce a učitele náboženství, kancelářské prostory (od počátku roku 1922 dvoupokojový byt v Bílkově ulici č. p. 960), dostatek financí pro chod náboženské obce ad.¹¹ Dne 16. 2. 1923 schválilo ministerstvo školství a národní osvěty zřízení samostatné náboženské obce ČSC

⁸ K. KOŘALKOVÁ, *Společenské působení církvi v Táboře*, s. 238–243; SOKA Tábor, OÚ Tábor, inv. č. 1787, karton 570, fol. 343–619; AM Tábor, inv. č. 1315, karton 313; inv. č. 1316, karton 314.

⁹ Matriční záznamy o provedených církevních úkonech (křty, oddávky a pohřby), prohlášky a snubní protokoly, měly zaznamenávat buď civilní úřady, nebo římskokatolická církev. Naneštěstí pro období 1920–1923 se mnoho záznamů nedochovalo nebo nebyly vůbec nikdy zaznamenány.

¹⁰ SOKA Tábor, OÚ Tábor, inv. č. 1787, karton 570.

¹¹ SOKA Tábor, OÚ Tábor, inv. č. 1787, karton 570.

v Táboře výnosem č. 115905/VI/ai dle §4 zákona č. 68 z 20. 5. 1874. Obvod náboženské obce CČS Tábor tvořili Tábor, Klokoty, Náchod, Čelkovice, Měšice, Smyslov Sezimovo Ústí, Čelkovice, Horky a Větrovy.¹² Oficiální ustavení (potvrzení) náboženské obce CČS v Táboře proběhlo na valné hromadě 9. 4. 1923 na Střelnici. Přítomno bylo na 600 členů církve. Došlo k volbě nové rada starších¹³ a zatímního duchovního správce Arnošta Koláře, který byl zároveň katechetou. Tímto datem vznikla náboženské obci CČS povinnost vést matriky křestní, oddací a úmrtní pro své příslušníky dvojmo a pod dozorem Okresní správy politické, kde se ukládaly duplikáty matrik, prvopisy matrik byly uloženy v kanceláři duchovní správy. Duchovní správce v Táboře vedl matriky pro celý politický okres Tábor kromě kolatury Chotoviny a Ratibožské Hory, celý politický okres Milevsko a Pelhřimov, a severní část okresu Třeboň.¹⁴

Na počátku roku 1924 se novým duchovním správcem v Táboře stal František Pokorný, Arnošt Kolář zastával místo katechety. Pokorný byl zvolen na mimořádné valné hromadě 27. 1. 1924. Farář Pokorný odešel z Tábora na podzim 1927, prozatímním duchovním správcem se stal Štěpán Vlček. Při valné hromadě náboženské obce CČS v Táboře 6. 1. 1928 byl zvolen novým duchovním správcem farář František Rabiška, dosud farář v Chotovinách. Do funkce Rabišku uvedl správce západočeské diecéze Alois Janeš 4. 3. 1928. Štěpán Vlček zůstal nadále pomocným duchovním a katechetou.¹⁵

Sbor božích bojovníků v Táboře

Náboženská obec CČS měla od srpna 1920 propůjčen od táborské samosprávy někdejší klášterní kostel Narození Panny Marie. O něj se od poloviny roku 1921 začala dělit s místní náboženskou obcí Českobratrské církve evangelické, která kostel využívala jen výjimečně. K dispozici měla vlastní modlitebnu v domě pod Tržním náměstím č. p. 856. Od roku 1924 měla k dispozici vlastní „svatostánek“ Masarykův dům. Dne 27. 4. 1923 povolila městská rada svým výnosem č. 4259 používání klášterního kostela i náboženské obci české pravoslavné církve (opoziční křídlo CČS v čele s Martinem Malečkem). V průběhu roku 1923 proběhlo několik jednání mezi pravoslavnou a československou církví o způsobu společného užívání kostela. Došlo k uzavření několika dohod, ale i přesto si obě skupiny na sebe navzájem stěžovali a dělaly si naschvály. Proto se rada starších odhodlala k zásadnímu kroku.¹⁶

Od roku 1924 začala usilovat o získání jakéhokoliv pozemku na stavbu vlastního sboru. Rada starších předkládala městské radě opakovaně svoji žádost o pozemek – 1924, 1927, 1930, 1931, 1932. Postupně se vykrystalizovalo několik možností. Tzv. březinka (březový háj)

¹² SOKA Tábor, OÚ Tábor, inv. č. 1787, karton 570, fol. 463.

¹³ předseda Josef Tutter, místopředseda Jan Šíma, místopředseda prof. Dr. Jan Kolář, tajemník Dr. Josef Konečný, tajemník Dominik Věšín, hospodář Josef Vaněk, pokladník Čeněk Tvrzník, Antonín Hlava, František Pěnka, správce kostela Tomáš Vošta, matrikář František Malý a Alois Honsa.

¹⁴ *Náboženská obec církve čsl. v Táboře*, Tábor, roč. 57, č. 15, 13. 4. 1923, s. 1; SOKA Tábor, OÚ Tábor, inv. č. 1787, karton 570.

¹⁵ SOKA Tábor, OÚ Tábor, inv. č. 1787, karton 570.

¹⁶ SOKA Tábor, OÚ Tábor, inv. č. 1787, karton 570; K. KOŘALKOVÁ, *Společenské působení církví v Táboře*, s. 243.

v Podhradí v místech dnešního sboru Jednoty bratrské, který byl otevřen roku 1932. Další možností byla tzv. Sahara, část Novoměstských sadů (dnes Husova náměstí) za pomníkem mistra Jana Husa, který byl využíván jako dětské hřiště. Třetí možností byla obecní parcela č. kat. 1254/3 za palácem Městské spořitelny (dnes Česká spořitelna, 9. května 518), která ale v roce 1933 získal Spolek Osvětový dům v Táboře pro stavbu Masarykova osvětového domu (dnes Městská knihovna Tábor, Jiráskova 1775).

V únoru 1931 navrhl předseda náboženské obce českobratrské církve evangelické v Táboře dr. Jakub Bosák, aby postavili společný sbor, který by sloužil oběma církvím. Tento návrh nebyl CČS přijat. Rada starších zřídila již v roce 1931 spořitelní účet, kam plynuly finanční dary na stavbu sboru. Prof. Jan Kolář vyzval věřící, kteří pobírali stálý příjem, aby přispívali každý měsíc na stavbu chrámu. K finančním darům přibýly od roku 1932 i materiální dary, zejména stavební materiál – cihly, cement, vápno, dříví, případně i práce.

Dne 15. září 1932 hlasovalo městské zastupitelstvo o prodeji pozemku č. kat. 312/1 o výměře 150 sáhů mezi ulicemi Budějovickou a Farského v zahradě bývalých novoměstských škol na stavbu sboru CČS. Komunističtí zastupitelé se postavili proti prodeji, lidovci se zdrželi hlasování, zbylých 26 zastupitelů hlasovalo pro prodej pozemku. CČS odkoupila pozemek za 15 tis. korun. Rada starších ustavila v prosinci 1933 finanční odbor pro hospodaření se stavebním fondem.

V roce 1934 byla zaplacená parcela a ve fondu zůstávalo ještě 22 130 korun, což nemohlo v žádném případě stačit na stavbu, která měla „spolykat“ statisíce. V září 1934 byl vydán letáček s výzvou ke sbírkám na stavbu sboru. Rada starších v Táboře po dohodě s architektem Ladislavem Čapkem, předsedou stavebního odboru ústřední rady CČS z Prahy, pověřila vytvořením ideového návrhu nového sboru pražské architektky Ing. arch. Václava Vejrycha a Ing. arch. Jaroslava Kabeše. V únoru 1936 předložili architekti návrh, který byl otištěn v měsíčníku Stráž na Táboře. V moderní stavbě, která obohatila svou architekturou Nové Město, bylo počítáno i s umístěním kolumbária, jak si vymohlo shromáždění příslušníků církve. V lednu 1937 schválila diecézní rada CČS v Praze stavební plány sboru v Táboře.

V únoru 1938 byly definitivně schváleny stavební plány na stavbu. Stavební práce (zednické a betonářské) byly zadány firmám J. Loskot, J. Mládek a Antonín Soumar stavitelé z Tábora, tesařské práce Stavebnině, klempířské práce firmám Bejšovec, Nevole, Pakosta a Vošta, pokrývačské práce firmě Truhlář, kamenické práce firmě Mašín-Jedlička, kamnářské práce firmě Vácha, dlaždičské práce firmě Schneider, kanalizace a vodovod firmě Pán a spol. Dne 11. července zahájili stavaři úpravu staveniště a první výkopy. Základní kámen stavby byl položen 26. července 1938 a poklepal na něj předseda rady starších Dominik Věšín se slovy „Český národ byl a bude.“ Stavební dozor vykonával Antonín Šíp z táborského stavebního úřadu. Na stavbě pracovalo denně v průměru 50 dělníků. Koncem roku 1938 stála již hrubá stavba úřední budovy (farní dům), která byla i zastřešena. Chránová část byla vybetonována i vyzděna a provizorně připravena na zazimování. Stavba se znovu rozběhla na jaře 1939. V červnu finišovaly konečné úpravy sboru. Již v květnu vypsala rada starších soutěž na vnitřní vybavení chrámu. Veškeré práce i vnitřní úpravy musely být dokončeny do 1. července 1939, tedy přesně rok od zadání prací, neboť rada starších rozhodla v červnu 1939, že nový sbor otevře slavnostně 6. července 1939.

Sbor božích bojovníků stojí ve svahu mezi Budějovickou a Farského ulicí a zabírá plochu 711 m². Skládá se ze tří vzájemně propojených částí: chrámem s věží, úřední budovou a kolumbárium. Věž je vysoká 35,65 m a je zakončená měděným tří metrovým kalichem. Kolumbárium bylo rozděleno do pěti oddílů s 900 schránkami na urny. Délka kolumbária činí 32,75 m a průchozí šířka 4,9 m, výška 4,6 m. Nad kolumbárium se nachází terasa s mohutnými opěrnými železobetonovými trámy. Na terase mohlo do budoucna vzniknout otevřené kolumbárium, pokud by jeho vnitřní část nestačila. Zároveň toto „uskočení“ (terasa) sloužilo k odhlučnění chrámové části. Podél západní části budovy vede vnější schodiště spojující Budějovickou a Farského ulici. Podél vnějšího schodiště vede i uvnitř objektu schodiště vedoucí od kolumbária dále k přednáškové síni, která je umístěna pod předsíní chrámové síně. Na vrcholu schodiště se nachází chrámová předsíň, dnes tu najdeme i kancelář farního úřadu.

Chrámová síň je dlouhá 17,6 m, široká 11,2 m a vysoká 8 m. Okna se nacházejí ve výšce 4,9 m a jsou zasklena katedrálním sklem (luxfery). Kazetový strop tvořený železobetonovými pilíři, které byly umístěny i na podélných zdech, přispívají k dobré akustice prostoru. V čele chrámu se nachází obětiště s oltářem, který byl původně z modřínového dřeva umístěný na pěti stupních nad podlahou. Samotné obětiště je rovněž vyvýšeno nad podlahou chrámu o necelý metr. Do obětiště se vchází z někdejší farní kanceláře. Na západní straně chrámové síně je umístěna hudební kruchta s varhanami od firmy Skopek, které byly na kruchtě umístěny až v roce 1946 a stály 132 742,50 korun. V úředním domě sídlila kancelář farního úřadu, zasedací síň rady starších, archiv a tři byty.¹⁷ Celkové náklady na stavbu dosáhly částky 909 312,57 korun, do roku 1945 narostla částka na 957 965 korun kvůli úpravě kůru. Vnitřní vybavení chrámu (výzdoba, varhany) a další úpravy si vyžádaly během války a v poválečném období částku 447 679,90 korun.¹⁸

Název chrámu Sbor božích bojovníků zazněl poprvé v březnu 1936 ze stránek měsíčníku Stráž na Táboře.

Otevření Sboru božích bojovníků v Táboře

Slavnostní otevření nového svoru Církve českomoravské bylo součástí tradičních Husových oslav a konalo se 6. července 1939 a bylo přenášeno Českým rozhlasem. Otevření Sboru božích bojovníků přerostlo v národní manifestaci. Přestože němečtí okupanti zakazovali velká shromáždění lidu, byla ještě tato slavnost povolena. Již v červnu 1939 vycházela oznámení, pozvánky s programem, o konání slavnosti v místních novinách a církevních periodících Český zápas a Stráž na Táboře. Zároveň byla v programu uvedena výzva: „Všechny účastníky slavnosti prosíme, aby v zájmu pořádku a nerušeného chodu slavnosti bezpodmínečně uposlechli pokynů pořadatelů.“ Z Prahy byl dokonce vypraven zvláštní vlak. O přípravu slavnosti se staralo několik organizačních odborů (pořadatelský, stravovací,

¹⁷ KOŘALKOVÁ, Květa, Stavba Sboru božích bojovníků v Táboře a její společenský význam, Táborský archiv 3, s. 52–68; Slavnost otevření Sboru Božích Bojovníků, Tábor, roč. 73, č. 27, 30. 6. 1939, s. 2.

¹⁸ Památkový katalog: <https://pamatkovykatalog.cz/sbor-bozich-bojovniku-cirkve-ceskoslovenske-husitske-11160505>

ubytovací ad.), mezi nimi i Jednota mládeže, jejíž vedoucí Jaroslav Vrhel byl jmenován předsedou organizační komise. V předvečer slavnosti zorganizovala církev hudební večer ve velkém sále Střelnice.

Od ranních hodin 6. července proudily do Tábora zástupci církevních obcí a hosté z Čech i Moravy, kterých se ujímali členové tábořské Jednoty mládeže. Pro hosty byla v hotelu Slavie naproti nádraží zřízena informační kancelář. Slavnost zahájila bohoslužba na rozloučenou v kostele Narození Panny Marie na dnešním náměstí Mikuláše z Husi vedená farářem Františkem Rabiškou od 8 hodin ráno. V 9 hodin vyrazil z náměstí průvod, v jehož čele kráčelo 54 praporečnicků s korouhvemi a prapory s husitskými symboly a nápisy, za nimi ženy a dívky v národních krojích a po nich 52 duchovních včetně generálního vikáře Jana Lomoze, za duchovními šli představitelé rady starších, zástupci městské a okresní samosprávy, škol a spolků a nakonec přes 8 tisíc věřících směrem k novému sboru. Slavnost byla povolena německými úřady, ale krátce před vykročením průvodu přišel z oberlandratu zákaz. Proto odešli na oberlandrat, tehdy sídlící na Křižíkově náměstí čp. 497 a 498, vyjednávat hejtman František Macháček a člen rady starších Jan Procházka. Macháčkovi s Procházkou se podařilo oberlandrata přesvědčit, aby průvod povolil. Oba však museli zůstat na oberlandratu jako rukojmí zaručující klid a pořádek po dobu konání průvodu. Pokud by došlo k nějakým nepokojům, oba by byli okamžitě popraveni. Průvod prošel přes Žižkovo náměstí, ulicemi Pražskou a Palackého, přes dnešní Křižíkovo náměstí (zde se mohl k průvodu připojit internovaný Macháček a Procházka), Budějovickou ulicí na Husovo náměstí a odtud ulicí 9. května a Tyršovou kolem sokolovny dnešní Farského ulicí (tehdy Fügnerovou ulicí) ke Sboru božích bojovníků. Organizátorům se podařilo během průvodu zachovat klid. Před sborem zazněl na úvod sbor Církve československé vedený Štěpánem Vlčkem, který zazpíval píseň Za Husem, a poté přednesla studentka reálného gymnázia Libuše Malá báseň Sbor božích bojovníků od Eduarda Kadlece, která byla otištěna v Českém zápase, ústředním periodiku CČS.

Jako první promluvil před sborem předseda rady starších Dominik Věšín a po něm se vystřídali zástupci státní správy a církve. Po Dominiku Věšínovi měl dle programu promluvit Jaroslav Vrhel, ale jeho veřejné vystoupení zakázal oberlandrát, proto hovořil hejtman František Macháček, který se připojil po nucené internaci k oslavám, a po něm vikář Lomoz (zástupce patriarchy), jenž předal faráři Rabiškovi klíče od sboru. První bohoslužbu sloužil v novém sboru generální vikář Lomoz, liturgii zazpíval chýnovský farář Miloslav Čech a kázání pronesl redaktor Českého zápasu a duchovní Antonín Vinklárek. Projevy před sborem a první bohoslužbu přenášel Český rozhlas. Rozhlasový přenos komentovali Ing. J. Cincibus a František Kocourek. Kvůli technickým podmínkám na trase docházelo k přerušování reportáže, takže byly vysílány jen úryvky. Po bohoslužbě promluvili ke shromáždění vládní komisař města Bohumír Hospodka, bývalý předseda rady starších Karel Kostlivý (místopředseda diecézní rady), zástupce ústřední rady CČS František Plechatý ad. Slavnostního otevření sboru se zúčastnili i zástupci německých úřadů oberlandrat Dr. Hertel a vládní referent Haubner. Celou slavnost před sborem i následující bohoslužbu přenášely pro všechny shromážděné reproduktory rozmístěné v okolí sboru a přilehlých ulicích. Mnoho

přítomných se odpoledne přesunulo na Kozí hrádek, kde pokračovaly tradiční Husovské oslavy.¹⁹

František Alois Jaroslav Rabiška (5. 5. 1895 –2. 3. 1968)

František Alois Jaroslav Rabiška se narodil 5. 5. 1895 v Chotovinách č. p. 16 do rodiny učitele Aloise Rabišky a Julie, rozené Suchomelové. Alois Rabiška, učitel v Chotovinách, byl synem Františka Rabišky měšťana a kostelníka v Táboře č. p. 35 a Marie, rozené Kyriánové z Tábora. Julie Suchomelová byla dcerou Karla Suchomela, pekaře v Táboře, a Karolíny Novotné z Tábora. Kmotry Františka Aloise Jaroslava byli dědeček František Rabiška a Karolína Nováková, hostinská v Čelkovicích č. p. 16, manželka Františka Nováka.²⁰ Vystudoval gymnázium v Táboře a teologii v Praze. Kněžské svěcení přijal 30. 6. 1918. Patřil k reformě smýšlejícím kněžím, byl členem Ohniska i Klubu reformního duchovenstva. Rabiška vystoupil 12. 11. 1920 z římskokatolické církve a přestoupil do Církve československé. Krátce působil jako pomocný duchovní v Praze-Nuslích, odkud v roce 1921 odešel do rodných Chotovin. Jako farář v Chotovinách sloužil v letech 1921–1928. Od 4. března 1928 až do roku 1960, kdy odešel do důchodu, byl farářem a vikářem v Táboře. Poslední rozloučení se zesnulým se konalo 6. 3. 1968 v českobudějovickém krematoriu.²¹

Jaroslav Vrhel (14. 4. 1911 – 26. 4. 1974)

Jaroslav Vrhel se narodil 14. 4. 1911 v Balkově Lhotě č. p. 1 do rodiny rolníka Jana Vrhela a Marie, rozené Plíkové z Nasavrku. Do rodiny Vrhelovy se narodilo šest dětí: Josef, František, Anastázie, Jaroslav, Marie a Anna. Vystudoval reálné gymnázium v Táboře, které úspěšně zakončil maturitní zkouškou. Po maturitě krátce působil jako výpomocný učitel v Humpolci. V říjnu 1930 začal pracovat pro ČČS jako učitel náboženství, potřebné zkoušky složil v červnu 1931. Od září 1934 působil jako katecheta v Táboře. Měl vlohy pro práci s dětmi, čehož využila ČČS a pověřila ho v říjnu 1936 funkcí ideového vedoucího Jednoty mládeže ČČS v Táboře. Od dubna 1937 působil v redakční radě měsíčníku Stráž na Táboře, periodiku ČČS na Táborsku.

Jaroslav Vrhel byl pravděpodobně v hledáčku německých bezpečnostních složek po celou okupaci, neboť měl značný vliv na mládež. Dokonce se octl mezi devíti rukojmími, které vzalo gestapo do tzv. ochranné vazby. Vrhel k vazbě poznamenal: „Bylo mi řečeno: Jako osoba veřejně činná berete se do ochranné zajišťovací vazby na neurčitou dobu, dokud nebude v Táboře klid.“ Rukojmí byla vzata do vazby kvůli několika trestným činům provedeným od jara do konce června 1941 v Táboře neznámými pachatelí. Poslední kapkou pro zatčení devíti osob byl nepodařený bombový útok směřující na služebnu gestapa na Pražském Předměstí.

¹⁹ KOŘALKOVÁ, Stavba Sboru; JINDRA, Sáhnut si do ran tohoto světa. Perzekuce a rezistence Církve československé (husitské) v letech 1938–1945, Praha 2017; Slavnost otevření Sboru Božích Bojovníků, Tábor, roč. 73, č. 27, 30. 6. 1939, s. 2.

²⁰ Matrika narozených Chotoviny 1875–1896, <https://digi.cesearchivy.cz/4078/467/3206/1296/63/0>

²¹ JINDRA, Martin – SLADKOWSKI, Marcel (eds.), Bibliografický slovník Církve československé husitské, Praha 2020, s. 427.

Bombový útok provedl František Novotný z Balkovy Lhoty, který se přátelil s Jaroslavem Vrhelem. Novotný, příslušník CČS, si schoval nejprve na faře a poté v kolumbáriu nového sboru jednu z podomácku vyrobených bomb. Vrhel byl s dalšími devíti rukojmími 2. 7. 1941 zatčen a následujícího dne odvezen do Malé pevnosti v Terezíně, která sloužila jako věznice gestapa. V Malé pevnosti setrval až do 19. srpna 1941, kdy byl s ostatními rukojmími propuštěn.

Ještě před zatčením se 1. června 1941 oženil s Miroslavou Novákovou z Čekanic, narozena 6. 8. 1921. Ve Sboru božích bojovníků je oddal František Rabiška. Manželům Vrhelovým se 30. 1. 1942 narodil syn Jaroslav, ale již 20. 2. 1942 zemřel na zánět průdušek, byl pohřben na hřbitově v Balkově Lhotě. V Táboře se Jaroslav Vrhel připravoval po propuštění z vězení na kněžské svěcení, které se uskutečnilo 5. 7. 1942 v Praze-Dejvicích, kde sídlilo ústředí církve. Téhož roku se ujal vedení redakce časopisu Stráž na Táboře. Časopis vedl až do března 1943, kdy bylo jeho vydávání zakázáno. Kromě redakce časopisu se Vrhel věnoval sociální činnosti, jako předseda Okresní sociální pomoci v Táboře podporoval příbuzné po zatčených a popravených politických vězních. Nadále pomáhal odbojářům. V roce 1946 byl Vrhel přeložen do Karlových Varů, kde tři roky budoval novou církevní obec. V roce 1949 se dostal do Milevska, kde vykonával službu až do roku 1973 a ještě krátce v Soběslavi. Zemřel 26. dubna 1974. Rozloučení se zesnulým proběhlo ve Sboru božích bojovníků v Táboře, ostatky pohřbeny v Balkově Lhotě.²²

²² JINDRA, Martin, Sáhnut si do ran tohoto světa. Perzekuce a rezistence Církve československé (husitské) v letech 1938–1945, Ústav pro studium totalitních režimů 2017, s. 599–603.